[2021] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 678

ਗੁਲਾਬ

ਬਨਾਮ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ

(2021 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 81)

ਦਸੰਬਰ 09, 2021

[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂਦ, ਏ. ਐਸ. ਬੋਪੰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 – ਧਾਰਾ 302, 34 – ਜਾਨਲੇਵਾ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ - ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਆਰ/ਡਬਲਯੂ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ (ਹੁਣ ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ; ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਆਯੋਜਕ: ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਸੀ ਜਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ - ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਕੋਲ ਪਿਸਤੌਲ ਸੀ - ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ - ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਭ ਤਿੰਨ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ - ਅਪੀਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 – ਧਾਰਾ 34 – ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ - ਸਬੂਤ - ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ - ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਵਾਹ - ਕਿਹਾ: ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕਲੌਤੇ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ - ਸਬੂਤ - ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ - ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਵਾਹ - ਕਿਹਾ: ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕਲੌਤੇ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਆਯੋਜਿਤ: 1. 'ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ' ਦੇ ਸਬੂਤ

ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 3 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1, ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ('ਐਚ') ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਹ 'ਐਮ' ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ 'ਐਮ' ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੱਪੜ ਵੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, 'ਮੈਂ' (ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ) ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਸਜਿਦ ਤੋਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। 'ਮੈਂ' ਨੇ 0.315 ਬੋਰ ਦੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ 'ਐਚ' 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਗੋਲੀ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ 2), (ਪੀਡਬਲਯੂ -3, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ) ਅਤੇ ਇਕ 'ਐਲ' ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਤੁਰੰਤ ਥਾਣੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਰਾਤ 9:30 ਵਜੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ 'ਮੈਂ' ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 307 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਤੋਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੌਤਿਕ ਅਸੰਤੁਲਨ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਪੜ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੌਰਾਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ ਅਤੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੱਪੜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਮੈਂ' ਉਸ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਚ ਲੱਗੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਹੈ

ਘਟਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭੌਤਿਕ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨਹੀਂ। ਤਿੰਨਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ (i) ਛੱਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ; (ii) ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ 'ਮੈਂ' ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ; (iii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਅਤੇ (iv) 'ਮੈਂ' ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕਲੌਤੇ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਉਲਟ-ਪੜ੍ਹਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ, ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਸੀ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੇਰਵੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 14-16) [689- ਜੀ-ਐੱਚ; 690-ਏ-ਐੱਚ; 692-ਏ-ਬੀ]

ਮੁਹੰਮਦ. ਰੋਜ਼ਾਲੀ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ **(2019) 19 ਐਸਸੀਸੀ 567 - ਨਿਰਭਰ.**

2. ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ

ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੰਦੂਕ ਜਾਂ ਕਾਰਤੂਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਥਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਾਤਕ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 17, 20) [692- ਸੀ-ਡੀ; 695-ਬੀ-ਸੀ]

ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1995) 3 ਐਸਸੀਸੀ: [1995] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1190 - ਵਿਲੱਖਣ।**

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1963) 3 **ਐਸਸੀਆਰ** 585; *ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ* (2002) 3 **ਐਸਸੀਸੀ** 234: [2002] 1 **ਐਸਸੀਆਰ** 998 - **ਭਰੋਸੇਯੋਗ।**

3.1 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ

ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ:

(i) ਧਾਰਾ 34 ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਅਪਰਾਧ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਇਹ ਰਚਨਾਤਮਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ; (ii) ਕਿਸੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; (iii) ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਮਾ ਅੰਤਰਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਅਚਾਨਕ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ. ਧਾਰਾ 34 ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ (iv) ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਲਈ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 24] [697-ਬੀ- ਐੱਫ]

ਵੀਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਵਿਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2010) 8 **ਐਸਸੀਸੀ** 407: [2010] 9 **ਐਸਸੀਆਰ** 772 - **ਭਰੋਸੇ।**

3.2 ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 'ਮੈਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਸੀ ਜਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਜੁਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਮੈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਠੀ ਲੈ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਪਿਸਤੌਲ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, 'ਮੈਂ ਨੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤਿੰਨੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 27] [699-ਡੀ- ਐੱਫ]

ਪਾਂਡੁਰੰਗ, ਤੁਕੀਆ ਅਤੇ ਭਿਲੀਆ ਬਨਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰਾਜ **[1955] ਐਸਸੀਆਰ 1 1083;** *ਛੋਟਾ ਅਹੀਰਵਾਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ* **(2020) 4 ਐਸਸੀਸੀ 126: [2020] 3 ਐਸਸੀਆਰ 776;** *ਧਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ ਦਿੱਲੀ)* **(2020) 5 ਐਸਸੀਸੀ 705;** *ਸੰਦੀਪ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ* **2021 ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 642 - ਨਿਰਭਰ**

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[1995] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1190	**ਵਿਲੱਖਣ**	**ਪੈਰਾ 17**
[2002] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 998	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 19**
[2010] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 772	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 23**
[2020] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 776	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 25**

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2021 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 81.

1991 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2172 ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 19.06.2020 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਐਸ. ਮਹਿੰਦਰਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਵਿਨੇਦ ਦਿਵਾਕਰ, ਏਜੀ, ਬੀ ਐਨ ਦੂਬੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚਿਰਾ ਗੋਇਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਵੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਵਕੀਲ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:

ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੁਦ, ਜੇ.

ਏ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ 3

ਬੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ 10

ਸੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 13

ਸੀ.1 'ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ' ਦਾ ਸਬੂਤ 13

ਸੀ.2 ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ

ਮਾਹਰ 16

ਸੀ.2 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ..... 20

ਡੀ ਸਿੱਟਾ 25

ਇੱਕ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

1. ਇਹ ਅਪੀਲ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ 19 ਜੂਨ 2020 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

1991 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2172 ਵਿੱਚ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ 1990 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 266 (ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਇਦਰੀਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ) ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਬਾਂਦਾ ਦੇ 13 ਨਵੰਬਰ 1991 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਠੀ। ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ 18601 ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਲਾਬ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਇਦਰੀਸ਼ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

2. 22 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਸ਼ਬੀਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ 1) ਨੇ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਥਾਣਾ ਮਠੈਧ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਾਂਦਾ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਦਰੀਸ਼ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 34 ਤਹਿਤ 1989 ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 78 ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦਾ ਭਰਾ ਹਨੀਫਾ, ਜੋ ਲਗਭਗ 26 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਮਜੀਦ ਦੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਨੀਫਾ ਧੋਣ ਲਈ ਨੇੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ 5.00 ਵਜੇ ਹਨੀਫਾ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਨੀਫਾ ਦੀ ਧੀ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਦਰੀਸ਼ ਜੋ 0.315 ਬੋਰ ਦੀ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੋ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ, ਇਦਗਾਹ ਦੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੇ ਹਨੀਫਾ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀ ਹਨੀਫਾ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਦਰੀਸ਼ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 5 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਨੀਫਾ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਵਿਚਾਲੇ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਨੀਫਾ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ 22 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸ਼ਬੀਰ ਖਾਨ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 11 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

3. ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ 23 ਨਵੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ -5 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ:

i. ਸੱਜੇ ਅਸਥਾਈ ਖੇਤਰ 'ਤੇ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ x 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਤੱਕ।

ii. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਜੀਐਸ ਜ਼ਖ਼ਮ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ 0.8 x 0.8 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ, ਖੱਬੇ ਨਿਪਲ ਤੋਂ 7 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੇਠਾਂ 7 'ਓ' ਘੜੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ. ਹਾਸ਼ੀਏ ਉਲਟ,

---

"ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ"

13 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ x9 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖ਼ਮ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮੌਜੂਦ ਟੈਟੂ, ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸੜਨਾ।

iii. ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ x 1 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਜੀਐਸ ਜ਼ਖ਼ਮ, ਸੱਟ ਨੰਬਰ 2, 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਸਕੈਪੁਲਾ ਦੇ ਮੱਧਮ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਕੋਣ ਅਤੇ 3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੇਟਰਲ ਤੋਂ ਮੱਧ ਤੱਕ ਸੈਪਟਮ ਦਿਲ ਅਤੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛਿੜਕਾਅ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਪਲੂਰਲ ਕੈਵਿਟੀ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 1 ਲੀਟਰ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਦਮਾ ਅਤੇ ਖੂਨ ਵਗਣਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 16 ਦਸੰਬਰ 1989 ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ 4 ਮਾਰਚ 1991 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਦਰੀਸ਼ 'ਤੇ ਧਾਰਾ ੩੦੨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ ੩੦੨ ਅਤੇ ੩੪ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ।

5. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ: (1) ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਸ਼ਬੀਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ; (2) ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਸੱਦੂ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ; ਅਤੇ (3) ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਈਦੂ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. 13 ਨਵੰਬਰ 1991 ਨੂੰ, ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਬਾਂਦਾ ਨੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 34 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2172/1991 ਵਜੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਇਦਰੀਸ਼ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

6. ਅਪੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ:

(i) ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ;

(ii) ਕਥਿਤ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ;

(iii) ਕਥਿਤ ਮਕਸਦ ਇਦਰੀਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਣਉਚਿਤ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(iv) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ;

(iv) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ;

(vi) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ "ਸਜਾਵਟੀ" ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

7. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

(i) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਛੱਪੜ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਧੀ ਬਿਮਾਰ ਸੀ;

(ii) ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਛੱਪੜ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ;

(iii) ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਮਜੀਦ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੱਪੜ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ;

(iv) ਇਸ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੀਡਬਲਯੂ -6, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੱਪੜ ਵੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਪਹਿਲਾਂ ਮਜੀਦ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਰੁਟੀਨ ਅਨੁਸਾਰ ਛੱਪੜ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ;

(v) ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਘਰ ਛੱਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਛੱਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਗਏ ਸਨ। ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ 0.315 ਬੋਰ ਦੀ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਦਰੀਸ਼ ਛੱਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ;

(vi) ਹਾਲਾਂਕਿ ਗਵਾਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ;

(vii) ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਘਰ ਨੇੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਛੱਪੜ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ;

(viii) ਤਿੰਨੇਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਘਟਨਾ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਡ-ਆਈਡੀਐਮ ਸਨ। ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਦੂਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ;

(xi) ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ;

(x) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਦਰੀਸ਼ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਸੀ;

(xi) ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਦਰੀਸ਼ ਨਾਲ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ;

(xii) ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਦੀ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਤੋਂ ਡਰਨਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੀ 11 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 5.30 ਵਜੇ ਵਾਪਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਲਈ, ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

(xiii) ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਪੀਡਬਲਯੂ -6) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਲੜਕੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਸੀ। ਆਈ.ਓ. ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

8. ਛੁੱਟੀ 25 ਜਨਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 26 ਫਰਵਰੀ 2021 ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਜੋ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ੀ ਦੀ 20 ਫਰਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 15 ਮਾਰਚ 2021 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ੀ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲੀਗਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਕਮੇਟੀ (ਐਸਸੀਐਲਐਸਸੀ) ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪੈਨਲ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੁਣਵਾਈ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕੇ। 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਨੂੰ, ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਸਸੀਐਲਐਸਸੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। 26 ਜੁਲਾਈ 2021 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ 23 ਜੁਲਾਈ 2021 ਦੀ ਦਫਤਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹ ਬਾਂਦਾ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਠ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਸਥਾਈ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਲ੍ਹ ਬਾਂਦਾ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦੇਣ। 6 ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਨੂੰ, ਐਸਸੀਐਲਐਸਸੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸਿੰਗ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ। 17 ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 26 ਫਰਵਰੀ 2021 ਤੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਐਸਸੀਐਲਐਸਸੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰਨ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਿਜਾਇਆ ਹੈ।

ਬੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ

9. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਐਸਸੀਐਲਐਸਸੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰਨ ਅਤੇ ਵਧੀਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਵਾਕਰ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ

(ਏ.ਏ.ਜੀ.) ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚਿਰਾ ਗੋਇਲ ਨਾਲ।

10. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

(i) ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ;

(ii) ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਦੀ ਕਥਿਤ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;

(iii) ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫਆਈਆਰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਸੀ;

(iv) ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ;

(v) ਗੋਲੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਕਥਿਤ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੱਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ 3 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੱਪੜ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ;

(vi) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ;

(vii) ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਝੂਠੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ;

(viii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਕੇਸ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ; ਅਤੇ

(xi) ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਪਰ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਕੋਈ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

11. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਦਿਵਾਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

(i) ਕੇਸ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੇ ਓਕੂਲਰ ਸਬੂਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ;

(ii) ਇਹ ਘਟਨਾ ਸ਼ਾਮ 5.30 ਵਜੇ ਵਾਪਰੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ 11 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ;

(iii) ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵੇਰਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

(iv) ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਹਨ। ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ ਮਜੀਦ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਅਤੇ

(v) ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ 19732 ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਬਿਆਨ ਦੌਰਾਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ।

12. ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

13. ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਸੀ.1 'ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ' ਦਾ ਸਬੂਤ

14. ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਸ਼ਬੀਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਸੱਦੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

---

[2]**"ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ"**

ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਈਡੂ. ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇ ਭਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ 5 ਵਜੇ ਉਹ ਮਜੀਦ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੂੰ ਮਜੀਦ ਦੇ ਭਰਾ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੱਪੜ ਵੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਇਦਰੀਸ਼ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਮਸਜਿਦ ਤੋਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਦਰੀਸ਼ ਨੇ 0.315 ਬੋਰ ਦੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਹਨੀਫਾ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਗੋਲੀ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੱਦੂ (ਪੀਡਬਲਯੂ -2), ਈਦੂ (ਪੀਡਬਲਯੂ -3) ਅਤੇ ਲੱਲੂ ਨੇ ਦੇਖੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਤੁਰੰਤ ਥਾਣੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਰਾਤ 9:30 ਵਜੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ ੩੦੭ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ।

15. ਉਸ ਦੀ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਤੋਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭੌਤਿਕ ਅਸੰਤੁਲਨ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ -2 - ਸੱਦੂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਪੜ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੌਰਾਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੀ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-3ਈਦੂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੱਪੜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਘਟਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜਾਂ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥਕ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਿੰਨਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ (i) ਛੱਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ; (ii) ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ; (iii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਅਤੇ (iv) ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕਲੌਤੇ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। **ਰੋਜਾਲੀ ਬਨਾਮ ਰੋਜਾਲੀ ਵੀ. ਅਸਾਮ ਰਾਜ**,[3] ਨੇ "ਦਿਲਚਸਪੀ" ਅਤੇ "ਸੰਬੰਧਿਤ" ਗਵਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਗਵਾਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੇ ਇਹ ਹੋਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਠੋਸ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਐਮ ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ:

> "13. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪੀੜਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ "ਦਿਲਚਸਪੀ" ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਦਿਲਚਸਪੀ" ਅਤੇ "ਸੰਬੰਧਿਤ" ਗਵਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਹਿੱਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ (ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਵਾਲੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ)।
>
> .....
>
> 14. ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਕਸਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਪੀੜਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲਾ ਲੇਬਲ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, 1954 ਐਸਸੀਆਰ 145 : ਏਆਈਆਰ 1953 ਐਸਸੀ 364 : 1953 ਕ੍ਰਿ ਐਲਜੇ 1465], ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਏਆਈਆਰ ਪੰਨਾ 366, ਪੈਰਾ 26)
>
> "26. ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹ ਕੋਲ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਰਗੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਖਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

15. ਕਿਸੇ ਸਬੰਧਿਤ ਗਵਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ, ਸੰਭਾਵਿਤ, ਠੋਸ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ....."

---

[3] (2019) 19 ਐਸਸੀਸੀ 567

16. ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ, ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਸੀ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕੇਸ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਓਕੂਲਰ ਸਬੂਤ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੇਰਵੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।

ਸੀ.2 ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ

17. ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। **ਸੁਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ** [4] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਡਾ ਏਐਸ ਆਨੰਦ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਨੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

> "21. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ 6, ਏਐਸਆਈ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਪਿਸਤੌਲ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਿਸਤੌਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਾਰਤੂਸ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ। ਤੁਲਨਾ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿੰਕ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। **ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਕਾਰਨ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਾਏ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਕਾਰਤੂਸ ਦੋਵੇਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਕਰਜ਼ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।**
>
> (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

[4](1995) 3 ਐਸਸੀਸੀ 367

ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਬੰਦੂਕ ਕਾਰਨ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਾਏ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਕਾਰਤੂਸ ਦੋਵੇਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਕਰਜ਼ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

18. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਲਚਕਦਾਰ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਪੀ ਬੀ ਗਜੇਂਦਰਗਡਕਰ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸਨ) ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"41. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਕਤਲ ਦਾ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਹਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਉਸ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੰਭਵ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜ [(1950) ਐਸਸੀਆਰ 821]। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਰਾਈਫਲ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਮਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸੀ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਵੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜੋ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਵੇਗੀ. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਗੰਭੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਉਚਿਤ ਜਾਂ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ. ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਿਸੇ ਲਚਕਦਾਰ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀਆਂ

[5] (1963) 3 ਐਸਸੀਆਰ. 585

ਕਿ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਏ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਅਜਿਹੇ ਅਯੋਗ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਨੋਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਇੰਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਜਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸੱਟਾਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਰਾਈਫਲ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਹੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਕਤ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

19. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ** [6] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਆਰ ਪੀ ਸੇਠੀ ਰਾਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ:

> "18. ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫਾਇਰ ਪਿਨ ਠੀਕ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੋ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ

---

[6] (2002) 3 ਐਸਸੀਸੀ 234

ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਪੜਤਾਲ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੀ ਕਰਜ਼ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

20. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੰਦੂਕ ਜਾਂ ਕਾਰਤੂਸ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਬੈਲਿਸਟਿਕ ਮਾਹਰ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਥਿਆਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਾਤਕ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਮਹਾਦੋਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੀ.2 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਤਹਿਤ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ

21. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ:

"34. ਇੱਕੋ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ।–ਜਦੋਂ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਉਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

22. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਜਸਟਿਸ ਵਿਵੀਅਨ ਬੋਸ ਦੇ **ਪਾਂਡੂਰੰਗ, ਤੁਕੀਆ ਅਤੇ ਭਿਲੀਆ ਬਨਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰਾਜ** ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"33. ਹੁਣ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੈਅ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਹ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਮਹਿਬੂਬ ਸ਼ਾਹ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ ਸਮਰਾਟ [72 ਈ. 148 153 ਅਤੇ 154]. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਰਾਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਘਾਤਕ ਝਟਕਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੈਅ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ ਜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵੱਖਰਾ ਝਟਕਾ ਸੀ

[7] 1955 ਐਸਸੀਆਰ. (1) 1083

ਜਾਨਲੇਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਬਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ-ਸਮਰਾਟ [72 ਈ. 148 153 ਅਤੇ 154] ਅਤੇ ਮਹਿਬੂਬ ਸ਼ਾਹ ਬਨਾਮ। ਰਾਜਾ-ਸਮਰਾਟ [52 ਆਈਏ 40 49 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ] ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਬਾਅਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਵੰਡ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ, ਅਕਸਰ ਬਹੁਤ ਪਤਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: ਫਿਰ ਵੀ, ਅੰਤਰ ਅਸਲ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇਗੀ".

34. ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ. ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਫਿਰ ਮਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਪਰ ਉੱਥੇ ਪੂਰਵ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ, ਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

23. ਵਿਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕੇਸ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਦਲਵੀਰ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ "ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ:

> 15. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸਦਾ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ "ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸੰਗਠਿਤ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੈਅ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਇਰਾਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਿਛਲੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਕੰਸਰਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਆਮ ਇਰਾਦਾ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਇਰਾਦਾ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

---

[8] (2010) 8 ਐਸਸੀਸੀ 407

ਜੁਰਮ ਜੋ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸੰਗਠਿਤ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੜਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [(1972) 4 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਨ) 42: 1972 ਕ੍ਰਿਆਈ ਐਲਜੇ 465]

24. ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

(i) ਧਾਰਾ 34 ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਅਪਰਾਧ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਇਹ ਰਚਨਾਤਮਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ;

(ii) ਕਿਸੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਵਿਚੋਲਗੀ ਵਾਲਾ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

(iii) ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਮਾ ਅੰਤਰਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਅਚਾਨਕ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ. ਧਾਰਾ 34 ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

(iv) ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਲਈ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ।

25. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ **ਛੋਟਾ ਅਹੀਰਵਾਰ ਬਨਾਮ** ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [9]. ਜਸਟਿਸ ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

"26. ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਅੰਤਮ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਅਸੋਕ ਬਾਸਕ [ਅਸ਼ੋਕ ਬਾਸਕ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2010) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 660: (2011) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ.) 85], ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 669]. ਬਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ [*ਬਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਿੰਗ ਸਮਰਾਟ, 1924 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਪੀਸੀ 49: (1924-25) 52 ਆਈਏ 40: ਏਆਈਆਰ 1925 ਪੀਸੀ 1*] ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ, "ਉਹ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ"।

[9] (2020) 4 ਐਸਸੀਸੀ 126

27. ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੋ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

26. **ਧਨਪਾਲ ਬਨਾਮ ਧਨਪਾਲ ਵਿੱਚ। ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ ਦਿੱਲੀ)**[10], ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਨਿਰਪੱਖ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਅਨਿਰੁਧ ਬੋਸ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"8. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਧਨਪਾਲ ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪੀੜਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜੈ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮਲ ਨੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਉਸ 'ਤੇ ਕਈ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਨ। ਖੁਲਾਸੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਚਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਮਲ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, ਆਸਿਫ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [ਆਸਿਫ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2019) 5 ਐਸਸੀਸੀ 210: (2019) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 484] ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਕਿਸ਼ੋਰ ਪੁਰੋਹਿਤ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (ਰਾਜਕਿਸ਼ੋਰ ਪੁਰੋਹਿਤ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2017) 9 ਐਸਸੀਸੀ 483: (2017) 3 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 749], ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਤਲ, ਓਵਰਟ ਐਕਟ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੀਨਾ ਬਨਾਮ ਘਾਸੀ [ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੀਨਾ ਬਨਾਮ ਘਸੀ, (2014) 8 ਐਸਸੀਸੀ 918 : (2014) 6 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 424] ਵਿੱਚ, ਅਨੁਪਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਮਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

.....

11. ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਹੀ ਸੀ। ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ

---

[10] (2020)5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 705

ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਅਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਨਿਰਪੱਖ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਕੱਲੇ ਇਸ ਕਾਰਕ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਤਿੰਨੋਂ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ **ਸੰਦੀਪ ਬਨਾਮ ਸੰਦੀਪ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ**[11], ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 34 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।

27. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਦਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ ਸੀ ਜਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਜੁਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਦਰੀਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਠੀ ਲੈ ਕੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਪਿਸਤੌਲ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਦਰੀਸ਼ ਨੇ ਜਾਨਲੇਵਾ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤਿੰਨੋਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ।

ਡੀ ਸਿੱਟਾ

28. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

29. ਬਕਾਇਆ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

[11] 2021 ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 642

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

